

Asmens tapatybė ir jos reikšmė nuosavybės teisės kontekste

Gerda Klimaitė

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. + 370 5 236 6167
El. paštas gerda.klimaite@tf.stud.vu.lt

Personal Identity and Its Significance in the Context of Property Law

Gerda Klimaitė

(Vilnius University (Lithuania))

This article presents the concept of personal identity, introducing the essential foundations that constitute the construct of personal identity. The significance and importance of personal data in establishing personal identity is examined. The moment of acquiring the right to personal identity is analyzed. After evaluating the different traditions of legal systems, the concept of property rights is examined, and its connection to personal data is established. By using relevant European Union documents, the article assesses whether property rights to personal data are possible in the European Union.

Keywords: personal identity, personal data, the right to personal identity, property, European Union.

Asmens tapatybė ir jos reikšmė nuosavybės teisės kontekste

Gerda Klimaitė

(Vilniaus universitetas (Lietuva))

Šiame straipsnyje pateikiama asmens tapatybės samprata, kurioje pristatomi būtinieji pagrindai, sudarantys asmens tapatybės konstrukta. Tiriama asmens duomenų reikšmė ir svarba nustatant asmens tapatybę. Analizuojamas teisės į asmens tapatybę įgijimo momentas. Įvertinus skirtingas teisės sistemų tradicijas, nagrinėjama nuosavybės teisės samprata ir nustatomas jos ryšys su asmens duomenimis. Pasitelkus reikšmingus Europos Sąjungos dokumentus kritiškai įvertinama, ar galima nuosavybės teisė į asmens duomenis Europos Sąjungoje.

Pagrindiniai žodžiai: asmens tapatybė, asmens duomenys, teisė į asmens tapatybę, nuosavybė, Europos Sąjunga

Įvadas

Antikos laikais buvo bandoma ieškoti atsakymų, kas yra žmogus? Kokia jo vieta žemėje? Graikų filosofas Aristotelis teigė, kad „tavo materija, tavo forma, tavo veikiančioji priežastis nėra manosios, net jeigu jų bendroji sąvoka yra ta pati“. Nors ši mintis labiau orientuota į dvasinės tapatybės sampratą,

Received: 30/11/2025. Accepted: 12/12/2025

Copyright © 2025 Gerda Klimaitė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

tačiau šių dienų kontekste ji padeda suvokti, kad tapatybę sudarantys elementai išskiria individą iš kitų bendruomenės narių¹.

Šiuolaikiniame kontekste be asmens tapatybės patvirtinimo nebūtų įmanoma naudotis mobiliojo ryšio įrenginiais, prisijungti prie informacinių sistemų ar išvykti į užsienio šalis². Tai kelia pagrįstą klausimą, kuo asmens tapatybė yra tokia reikšminga, kad be jos patvirtinimo asmuo sunkiai galėtų naudotis jam priklausančiomis teisėmis ir pareigomis?

Lietuvos teisės sistemoje nėra įtvirtinta asmens tapatybės sąvokos apibrėžties. Šiuo atveju atrodo gana paradoksalu, kai kasdienė veikla niekaip neapsieina be tapatybės patvirtinimo, o pačios sąvokos supratimas yra paliktas kiekvieno asmens interpretacijoms. Būtent šio straipsnio kontekste aktualu įvertinti, kuo asmens tapatybę sudarantys asmens duomenys yra reikšmingi ir kokia yra asmens duomenų svarba teisės sistemoje.

Prieš pradėdant aiškintis, ką reiškia asmens tapatybė, pirmiausia reikėtų atskleisti pagrindinius asmens tapatybės fundamentinius principus, kurie yra skirstomi į dvi dalis: *ipse* ir *idem*. *Ipse* ir *idem* atitinkamai reiškia tapatumą ir savastį. Pirmasis nurodo tapatybės parametrus, o antrasis – besivystantį tapatybės aspektą, kuris formuojasi per naujas ir asmenines patirtis. *Idem* tapatybė yra pagrindas to, kas yra asmuo, o *ipse* arba savastis yra pirminė, nes ji suteikia supratimą apie moralinę pusę, susijusią su tapatybe³. Būtent *idem* dalį sudaro asmens duomenys, kurie patvirtina žmogaus unikalumą. Šio straipsnio svarba grindžiama siekiu visapusiškai išanalizuoti, kas yra asmens tapatybė ir asmens duomenys, nustatyti, kada asmuo įgyja teisę į tapatybę ir kuo ši teisė yra reikšminga.

Atsižvelgiama ir į tai, kad, technologijoms sparčiai tobulėjant, vis dažniau susiduriama su didesnio masto ir rimtesnių teisinių padarinių sulaukiančiomis asmens duomenų bei tapatybės vagystėmis. Autorės nuomone, vienas iš svarbiausių šio straipsnio aspektų yra atskleisti asmens tapatybę sudarančių asmens duomenų ir nuosavybės teisės ryšį. Tuo pagrindu analizuojamos skirtingų teisės sistemų tradicijos ir vertinama, ar asmens duomenys gali būti laikomi nuosavybės teisės objektu.

Straipsnio tikslas – atskleisti asmens tapatybės sampratą ir nustatyti asmens tapatybę sudarančių asmens duomenų ryšį su nuosavybės teise. Šio tikslo įgyvendinimas siejamas su poreikiu nustatyti asmens tapatybę sudarančių asmens duomenų reikšmę teisės sistemoje.

Straipsnio objektas – asmens tapatybė ir asmens tapatybę sudarančių asmens duomenų reikšmė.

Įgyvendinti tyrimo tikslą padeda šie tyrimo uždaviniai: (1) nustatyti asmens tapatybės sampratą; (2) atskleisti, kaip nuosavybės teisė yra suprantama skirtingose teisės sistemos tradicijose; (3) išanalizuoti asmens duomenų ryšį su nuosavybės teise.

Siekiant įgyvendinti tyrimo tikslą ir uždavinius buvo taikyti šie moksliniai tyrimo metodai: (1) analizės metodas; (2) lyginamasis metodas; (3) sisteminis metodas; (4) lingvistinis metodas.

Lietuvoje asmens tapatybės ir nuosavybės teisės tema nėra plačiai nagrinėta. Daugiau dėmesio skiriama atskiriems tiek nuosavybės teisės instituto, tiek ir asmens duomenų tyrimams. Pavyzdžiui, E. Kadys analizuoja nuosavybės teisės objekto reglamentavimo Lietuvoje problematiką; O. Fedosiuk – nuosavybės ir turto teisinę problematiką; V. Pakalniškis nagrinėja nuosavybės teisės doktriną ir Lietuvos civilinį kodeksą. Nataliia Filatova-Bilous analizuoja, ar asmens duomenys gali būti laikomi preke. Šiuo metu Lietuvos teisės moksle yra rengiamas A. Medvedevaitės disertacinis tyrimas, kuriame nagrinėjama nuosavybės teisės instituto įtaka skaitmeninių duomenų reguliavimui. Būtent šis tyrimas yra artimas teikiamame straipsnyje nagrinėjamai temai. Tuo tarpu užsienio mokslinėje doktrinoje asmens

¹ ARISTOTLE (1995). *Metaphysics* (J. Barnes, Ed). Princeton University Press.

² OpenAI. ChatGPT-4o (2025-10-02 užklausa) [sakinio redagavimas pasitelkiant dirbtinio intelekto programą].

³ MEZIANE Soumia; MEBITIL Nawal (2024). *Narrative Identity Through a Ricoeurian Lens*. Évaluation, 4, p. 187–196.

duomenų ir nuosavybės teisės ryšys yra plačiau nagrinėtas. Pavyzdžiui, N. Purtova analizuoja asmens duomenų subjekto kontrolę asmens duomenų atžvilgiu; Jacob M. Victor nagrinėja Europos Sąjungos bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, kuriame nurodomos pagrindinės duomenų nuosavybės režimo koncepcinės ypatybės; H. Pearce analizuoja, ar Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje įtvirtinta teisė į duomenų apsaugą suteikia asmenims nuosavybės teisę į asmens duomenis.

Kitaip nei minėtuose straipsniuose, šiame straipsnyje analizuojama asmens tapatybės samprata. Siekiama atskleisti, ar asmens duomenys yra viena iš sudedamųjų dalių, sudarančių asmens tapatybę, kada asmuo įgyja teisę į tapatybę. Kaip žinoma, asmens duomenų reikšmė yra itin aktuali dabartiniame technologijų amžiuje, todėl svarbu nustatyti, ar asmens duomenys gali veikti kaip asmens tapatybės dalis ir būti pripažįstami nuosavybės teisės objektu.

Europos Sąjungos bendrojo duomenų apsaugos reglamento 4 straipsnio 1 punkte nurodyta, kad asmens tapatybė gali būti nustatoma pagal asmens duomenis, kuriems priskiriami: vardas ir pavardė, asmens identifikavimo numeris, buvimo vietos duomenys, interneto identifikatorius, taip pat fizinio asmens fiziniai, fiziologiniai, genetiniai, psichiniai, ekonominiai, kultūriniai ir socialiniai tapatybės požymiai⁴. *Per se* asmens duomenys yra elementai, kurie padeda atpažinti konkretų asmenį. Kitaip tariant, asmens tapatybė yra nematerialios išraiškos konstruktas, o asmens duomenys yra elementai, priklausantys konkrečiam asmeniui, identifikuojantys patį asmenį ir sudarantys minėtą asmens tapatybės konstruktą. Šiuo požiūriu asmens duomenų veikimo principas grindžiamas konkrečaus asmens identifikavimu, t. y. įrodymu, kad asmens tapatybė egzistuoja.

1. Asmens tapatybės samprata

Asmens tapatybės sąvokos apibrėžtis įstatymuose *expressis verbis* nėra įtvirtinta, todėl ji priklauso nuo šią sąvoką sudarančių dviejų dedamųjų analizės. Lietuvių kalbos žodyne sąvoka „asmuo“ pateikiama lakoniška apibrėžtimi, t. y. žmogus kaip atskiras individas⁵. Šis konstruktas pagrįstai leidžia atsirasti klausimui: kokie požymiai žmogų išskiria kaip atskirą individą?

Tapatybė aiškintina kaip objekto lygybė pačiam sau⁶. Kyla analogiškas klausimas, pagal ką objektas yra priskirtinas pačiam sau? Kokie indikatoriai lemia objekto lygybę?

Bendriausiu požiūriu asmens tapatybė siejama su unikalių asmens savybių visuma, kuri išskiria asmenį iš kitų bendruomenės narių. Savybė yra suprantama kaip tam tikra ypatybė, pagal kurią objektą galima išskirti iš kitų. Prie unikalių asmens savybių gali būti priskiriamos: fizinės, psichologinės, socialinės asmens savybės, taip pat skaitmeninės asmens ypatybės. Fizinės asmens savybės – tai asmens išvaizda (plaukų spalva, akių spalva, kūno sudėjimas, veido forma, akių rainelės raštas, DNR, pirštų antspaudai), asmens balsas, asmens judėjimas, asmens fizinė sveikata. Psichologinės asmens savybės – asmens charakterio bruožai, asmens intelektas, asmens emocinis intelektas. Socialinės asmens savybės – asmens lytis, rasė, asmens išsilavinimas ir profesija, asmens religija, šeiminė padėtis. Skaitmeninės asmens ypatybės yra jo socialinių tinklų profiliai, skaitmeninis pėdsakas, vartotojo vardas ir slaptažodis, elektroninio pašto adresas. Fizinės, psichologinės ir socialinės savybės turi kiekvienas asmuo, tačiau savybes sudarantys elementai kiekvieno asmens yra skirtingi. Būtent šių konkrečias asmens savybes sudarančių elementų skirtingumas ir lemia asmens tapatybės turėjimą ir unikalumą. Visgi svarbu pažymėti, kad tam tikri asmens tapatybę

⁴ Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. reglamentas (ES) Nr. 2016/679 dėl fizininių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. OL L 119, 2016, p. 1–88.

⁵ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Asmuo>.

⁶ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Tapatybe>.

sudarančių savybių elementai gali kisti, tačiau nepriklausomai nuo to pati asmens tapatybė nesikeičia. Pavyzdžiui, išlieka asmens skaitmeninis pėdsakas, taip pat asmens tinklainės raštas, DNR seka, piršto paspaudimo stiprumas ir greitis⁷. Šiuo atveju asmuo atpažįstamas pagal nekintamų elementų visumą, todėl galima teigti, kad asmens tapatybė vis tiek išlieka.

Filosofijos teorijoje asmens tapatybė gali būti analizuojama dviem aspektais: pirma, kaip subjektyvioji (vidinė) asmens tapatybė, kuri apima asmens vertybes, savimone, vidinius įsitikinimus. Ir antra, kaip objektyvioji (išorinė) asmens tapatybė, kuri išreiškta tam tikroje aplinkoje, išoriškai matoma ir gali būti fiksuojama. Būtent objektyvioji asmens tapatybė apima asmens išvaizdą, judėjimą, asmens sveikatą, skaitmeninį pėdsaką, socialinių tinklų profilius.

Pačios asmens tapatybės esmę puikiai pateikia prancūzų filosofas P. Rikioras. Jis skiria pagrindinius požymius, sudarančius asmens tapatybę – *idem* ir *ipse*⁸. *Idem* tapatybė reiškia tapatumą ir pastovumą laike ir erdvėje⁹. Tai asmens identifikavimo per identifikatorius, pvz.: asmens tapatybės kortelę, genetinį kodą, kredito kortelės kodą, patirtinis poveikis¹⁰. Būtent *idem* tapatybė siejama su išorės objektais, pagal kuriuos asmuo yra atpažįstamas (vardas, pavardė, asmens kodas, slaptažodžiai). Tačiau tam, kad *idem* įgytų pastovumą laike ir erdvėje, ją sudarantys išorės objektai turi būti užfiksuoti. Iš čia aktuali filosofo B. Stieglerio techninės atminties teorija. Šios teorijos esminį pagrindą sudaro aparatas, leidžiantis informaciją užfiksuoti ir išlaikyti ilgiau nei trunka asmens gyvenimas¹¹. Pavyzdžiui, ant popieriaus užrašyti žodžiai yra tekstinė medžiagos išsaugojimo forma, juostos, nuotraukos ir kompaktiniai diskai taip pat yra medžiagos išsaugojimas, o kompiuteriuose saugomi USB diskai ir aplankai yra šiuolaikinės tretinės atminties apraiškos. Tai yra skaitmenizuota tretinė atmintis, kurią taip pat galima vadinti techninių pėdsakų tretine atmintimi¹². Pagal šį aiškinimą, galima teigti, kad asmens naršymo „Google“ istorija tam tikra prasme yra *idem* tapatybė. Tuo tarpu *ipse* reiškia asmens savasties jausmą¹³. Tai refleksyvi sąmonė, apimanti tiek „aš“ – tai yra nesumažinamas taškas, iš kurio aš matau pasaulį ir save – tiek „mane“, ir kuri atspindi tai, kaip aš suvokiu save¹⁴. Per savo gyvenimą asmuo patiria skirtingus raidos etapus, tačiau jo buvimas „pačiu savimi“ nesikeičia. Šios filosofinės idėjos yra artimos anksčiau minėtiems asmens tapatybės aspektams, t. y. objektyviajai ir subjektyviajai asmens tapatybei. Objektyvioji – išoriškai matoma, o subjektyvioji reiškiasi per realų asmens suvokimą. Minėtos sampratos tik pagrindžia, kad asmens tapatybė apima abi šias dalis, o šios dalys neatskiriamai tarpusavyje funkcionuoja. Šis aiškinimas atskleidžia, kad mirus asmeniui asmens tapatybė pasibaigia, t. y. nebelieka subjektyviosios dalies, esmingai valdančios veiksmus, kurie būdingi tik konkrečiam asmeniui. Tačiau svarbu pabrėžti, kad nors asmens tapatybė pasibaigia, visgi išlieka asmens tapatybės pėdsakas. Šiuo atveju asmens tapatybės pėdsaku galima laikyti asmens praeityje atliktų veiksmų

⁷ MOLINARO, Domenic (2022). *What is biometrics?* [interaktyvus]. <https://www.avast.com/c-what-is-biometric-data>.

⁸ RICOEUR, Paul (1992). *Oneself as Another*, trans. Kathleen Blamey. Chicago: The University of Chicago Press.

⁹ ERICSON, Mona; KJELLANDER, Björn (2018). The temporal becoming self-towards a Ricoeurian conceptualization of identity. *Scandinavian Journal of Management*, 34(2), 205–214.

¹⁰ VRIES, de Katja (2010). Identity, profiling algorithms and a world of ambient intelligence. *Ethics and Information Technology*, 12, 71–85.

¹¹ STIEGLER, Bernard (1998). *Technics and Time, 1: The Fault of Epimetheus*. Stanford, California: Stanford University Press.

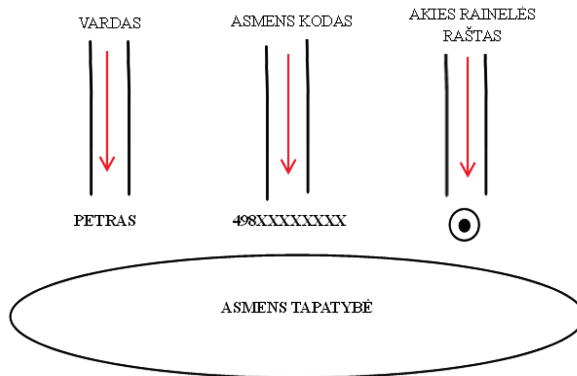
¹² WANG, Jimin (2024). Theory of Memory in the Thought of Bernard Stiegler and Its Educational Implication. *Journal of Computing and Electronic Information Management*, 14(1), 51–54.

¹³ VRIES, de Katja (2010). Identity, profiling algorithms and a world of ambient intelligence. *Ethics and Information Technology*, 12, 71–85.

¹⁴ GUTWIRTH, Serge (2008). Beyond identity? *Identity in the Information Society*, 1, 123–133.

rezultatus, kurie tam tikra prasme yra užfiksuoti, pavyzdžiui, asmens duomenys, naršyklės naršymo istorija, socialinių tinklų paskyros.

Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymo¹⁵ 2 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad asmens duomenys yra bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu – duomenų subjektu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokiais duomenimis kaip asmens kodas, vienas arba keli asmeniui būdingi fizinio, fiziologinio, psichologinio, ekonominio, kultūrinio ar socialinio pobūdžio požymiai. Patys savaime asmens duomenys yra elementai, kurie padeda atpažinti arba nustatyti konkretų asmenį. Kitaip tariant, asmens tapatybė yra nematerialios išraiškos konstruktas, o asmens duomenys yra elementai, priklausantys konkrečiam asmeniui, identifikuojantys ar autentifikuojantys patį asmenį ir sudarantys minėtą asmens tapatybės konstruktą. Šiuo požiūriu asmens duomenų veikimo principas grindžiamas konkrečiam asmeniui identifikavimu ar autentifikavimu, t. y. įrodymu, kad asmens tapatybė egzistuoja. Svarbu atskirti, kad asmens tapatybės nustatymas ir asmens tapatybės atpažinimas yra skirtingos sąvokos. Asmens tapatybės nustatymas – procesas, apimantis duomenų, kurie atspindi asmenį, pavyzdžiui, biometrinių duomenų ar kitų identifikatorių rinkimą, siekiant išsiaiškinti, „kas“ yra tas asmuo. Šis procesas vyksta tada, kai kitas subjektas turi nustatyti asmens tapatybę nuo nulio, neturėdamas jokios išankstinės informacijos ar anksčiau sukauptų duomenų. Tuo tarpu asmens tapatybės atpažinimas yra procesas, kurio metu patvirtinama, ar asmuo yra tas, kas sakosi esąs. Užuo, kad tapatybė būtų nustatoma nuo nulio, tapatybės patikrinimo metu pateikti duomenys lyginami su esamais įrašais. Pavyzdžiui, prisijungiant prie internetinės bankininkystės, sistema patikrina tapatybę, palygindama prisijungimo duomenis su informacija, kuri buvo saugoma pirminės registracijos metu¹⁶.

1 pav. Asmens tapatybės nustatymas

Pateiktame pavyzdyje asmens vardas, asmens kodas, asmens akies rainelės raštas *per se* yra identifikatoriai (žr. 1 pav.). Šiuo atveju, kai konkreti ir su asmeniu susijusi informacija patenka pro identifikatoriaus „filtrą“ ir padeda nustatyti asmens tapatybę, tokia informacija pripažįstama asmens duomenimis.

¹⁵ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. 1996 m. birželio 11 d. Nr. I-1374. *Valstybės žinios*, 1996, 63-1479.

¹⁶ onid.co (2025-11-14). Understanding Identity Identification Vs. Verification. [interaktyvus]. <https://onid.co/2024/10/understanding-identity-identification-vs-verification/>

Tačiau svarbu išsiaiškinti, kada asmuo įgyja teisę į tapatybę. Kaip žinoma, asmens teisė į tapatybę nėra galima be paties subjekto egzistavimo. Atitinkamai subjekto egzistavimas yra siejamas su gyvybe. Šiuo požiūriu galima įžvelgti tam tikrą sąsają tarp asmens teisės į gyvybę ir asmens teisės į tapatybę. Abiejų šių teisių atskleidimas yra reikšmingas sprendžiant, kada asmuo gali naudotis iš tapatybės kylančiomis teisėmis.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos¹⁷ 19 straipsnyje įtvirtinta žmogaus teisė į gyvybę. Tačiau dažnu atveju pasigendama atsakymo, kas gi laikoma žmogumi, nuo kurio momento atsiranda žmogus, ar tam tikras teisės ir teisėtus interesus gali turėti ir vaisius, esantis motinos iščiose?¹⁸ Bandant ieškoti atsakymų, aktuali yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byla, kurioje R. S. nuteista už tai, kad dėl neatsargumo sunkiai sužalojo naujagimę, t. y. nesilankė pas gydytojus, nesidomėjo vaisiaus raida, prieš pat gimdymą vartojo alkoholį, kas lėmė, jog pagimdė naujagimę, kurios kraujyje buvo nustatyta mirtina 4,09 promilės etilo alkoholio koncentracija. Tai sukėlė naujagimei hipoksiją ir centrinės nervų sistemos pažeidimą. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad moters veiksmai sukėlė sunkų sveikatos sutrikdymą¹⁹. Tačiau verta atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 137 straipsnio objektas – žmogaus sveikata. Atsižvelgiant į faktines bylos aplinkybes, kaltininko veiksmai buvo atlikti vaisiaus vystymosi stadijoje – dar negimus kūdikiui. Iš čia aktualu tai, kad pačioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas rėmėsi Vaiko gimimo momento nustatymo įstatymu, kuriame teigiama, kad vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijai yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo, o vaiko gyvybingumo požymiai yra savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas. Šiuo atveju motinos veiksmai buvo atlikti vaisiui dar esant jos organizme, o ne jam gimus. Reikia atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse yra numatyta žmogaus, bet ne vaisiaus apsauga. Todėl kyla pagrįstas klausimas, kas šioje byloje yra nusikalstamos veikos dalykas? Svarbu pabrėžti, kad motina žalą savo vaisiui darė ne jam gimus, o tada, kai vaisius buvo jos iščiose²⁰. Siekiant išvengti netinkamo įstatymo interpretavimo svarbu įvertinti, kas yra žmogus ir nuo kurio momento žmogui yra užtikrinama teisė į gyvybę. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo byloje minimame Vaiko gimimo momento nustatymo įstatyme nenurodoma, kad nuo gimimo momento vaikas yra laikomas žmogumi. Visgi lieka neatsakytas klausimas – vaisius, esantis motinos iščiose, yra žmogus ar ne. Kai kurie mokslininkai laikosi pozicijos, kad nuo pat embriogenezės embrionas yra žmogus. Esminis aspektas, pagrindžiantis tokį požiūrį, – racionali prigimtis, kuri yra užkoduota embrione ir vystosi sulig kiekvienu žmogaus raidos etapu, turėjimas. Racionali prigimtis reiškiasi gebėjimu jausti, mąstyti, kalbėti. Būtent ši racionali prigimtis yra pagrindas turėti lygias teises visiems žmonėms nuo pat jų apvaisinimo momento²¹. Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika šiuo klausimu yra prieštaringa. Byloje *Paton prieš Jungtinę Karalystę* išaiškinta, kad vaisiaus gyvybė yra glaudžiai susijusi su nėščios moters gyvybe ir negali būti vertinama atskirai nuo jos, todėl vaisius nėra Europos

¹⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Lietuvos Respublikos piliečių priimta 1992 m. spalio 25 d. referendume. *Valstybės žinios*, 1992, 33-1014.

¹⁸ PEČETAUSKAS, Benas (2022). Ar baudžiamosios atsakomybės taikymas motinai už gimusio gyvybingo naujagimio sveikatos sutrikdymą, kai neteisėti veiksmai, sukėlę padarinius sveikatai, atlikti vaisiui esant iščiose, nepažeidžia jos teisės į privatų gyvenimą? *Teisės apžvalga*, 2(26), 161–185.

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-942/2021.

²⁰ PEČETAUSKAS, Benas (2022). Ar baudžiamosios atsakomybės taikymas motinai už gimusio gyvybingo naujagimio sveikatos sutrikdymą, kai neteisėti veiksmai, sukėlę padarinius sveikatai, atlikti vaisiui esant iščiose, nepažeidžia jos teisės į privatų gyvenimą? *Teisės apžvalga*, 2(26), 161–185.

²¹ GEORGE, Robert; TOLLEFSEN Christopher (2008). Embryo – A Defense of Human Life. *The American Journal of Bioethics*, 8(12), 65–68.

žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 2 straipsnio apsaugos objektas²². Kitoje byloje *Vo prieš Prancūziją* Europos Žmogaus Teisių Teismas konstatavo, kad negimęs vaikas negali būti laikomas „asmeniu“, kuris tiesiogiai saugomas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos Konvencijos 2 straipsnio, ir, net jeigu negimęs vaisius turi „teisę“ į „gyvybę“, ši teisė yra besąlygiškai ribojama motinos teisių ir interesų. Be kita ko, Teismas pasisakė, kad klausimas dėl gyvybės pradžios momento yra paliktas valstybių narių diskrecijai²³. Reikia pažymėti, kad Lietuvoje taip pat nėra mokslškai pagrįsta, jog moters organizme esantis vaisius yra laikomas žmogumi, kuriam būtų garantuojamos įstatyme numatytos teisės. Pagalbinio apvaisinimo įstatyme įtvirtinta žmogaus embriono sąvoka, kuri reiškia besivystantį žmogaus organizmą nuo apvaisinimo momento iki moters aštuntos nėštumo savaitės pabaigos²⁴. Tačiau vėlgi lieka neatsakyta, ar besivystančiam žmogaus organizmui gali būti suteikiama teisė į gyvybę? Klaipėdos apygardos teismas byloje, kurioje motina pripažinta kalta dėl bejėgiškos būklės naujagimio nužudymo, išaiškino, jog Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 2.3 straipsnio 1 dalyje yra nustatytas fizinio asmens gimimo momentas, kuriuo laikomas pirmas savarankiškas naujagimio įkvėpimas²⁵. Pagal Lietuvos Respublikos vaiko gimimo momento nustatymo įstatymo 4 straipsnio 1 dalį vaiko gimimo momento konstatavimo kriterijus yra viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Įstatyme nurodyta, kad vaiko gyvybingumo požymiai yra savarankiškas kvėpavimas ar širdies plakimas, o pagal šio įstatymo 4 straipsnį vaiko gimimo momentu pripažįstamas viso gyvybingo vaisiaus pasirodymas iš moters organizmo. Teisėjų kolegija pritarė nuomonei, kad žmogaus vaisiaus gyvybės ir savarankiško funkcionavimo kaip žmogaus pradžia yra momentas, kai savarankiškai kvėpuojantis ir turintis širdies plakimą vaisius visas pasirodo iš moters organizmo²⁶. Remiantis šiuo aiškinimu galima teigti, kad tik gimęs kūdikis įgyja teisę į gyvybę, tačiau vien biologinio egzistavimo nėra pakankama, kad žmogus būtų pripažįstamas kaip atskiras individas.

Kaip buvo minėta, biologiniu požiūriu, žmogaus vystymasis prasideda apvaisinimo metu, kai zigotoje susilieja dviejų skirtingų žmonių paveldimoji medžiaga. Iš zigotos išsivystęs ir gimęs kūdikis turės pusę motinos ir pusę tėvo paveldimųjų savybių²⁷. Šis teiginys patvirtina, kad prieš pat pirmąjį įkvėpimo momentą tam tikri išvaizdos požymiai ir dalis elgesio ypatybių jau yra susiformavę. Būtent dalis individualių savybių, kurios pradeda formotis vaisiui dar esant motinos iščiose, prisideda prie asmens tapatybės atsiradimo gimus kūdikiui. Atitinkamai, naujagimio gimimo registravimas yra asmens tapatybės egzistavimo patvirtinimas, leidžiantis žmogui būti teisės subjektu su aiškia individualia tapatybe²⁸.

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos²⁹ 7 straipsnyje įtvirtinta vaiko teisė nuo gimimo turėti vardą, pilietybę, žinoti savo tėvus ir būti jų globojamam. Tai rodo, kad teisė į tapatybę yra išvestinė teisė, kilusi iš teisės į gyvybę. Tačiau teisė į gyvybę yra siejama su fiziniu žmogaus egzistavimu, o teisė į tapatybę siejama su asmens subjektiškumo įgijimu. Kaip buvo minėta, pati sąvoka *asmuo* reiškia žmogų kaip atskirą individą³⁰. Vadinas, tam, kad žmogus būtų laikomas asmeniu, jis turi išsiskirti iš kitų. Tik gimus naujagimiui yra išrašomas vaiko gimimo pažymėjimas. Šiame pažymėjime nurodoma: pažymėjimo išdavimo data ir numeris; motinos vardas ir pavardė; motinos gyvenamoji

²² *Paton prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 8416/78, [1980-05-13]. ECLI:CE:ECHR:1980:0513DEC000841678.

²³ *Vo prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 53924/00, [2004-07-08]. ECLI:CE:ECHR:2004:0708JUD005392400.

²⁴ Lietuvos Respublikos pagalbinio apvaisinimo įstatymas. 2016 m. rugsėjo 14 d. Nr. XII-2608. TAR 2016, 23713.

²⁵ Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-79-106-2012.

²⁶ Ten pat.

²⁷ opiq.lt (n.d.). *Mejozė – lytinių ląstelių susidarymo būdas*. [interaktyvus]. <https://www.opiq.lt/kit/23/chapter/909>.

²⁸ MARSHALL, Jill (2014). *Human Rights Law and Personal Identity*. New York: Routledge.

²⁹ Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989). *Valstybės žinios*, 1995, 60-1501.

³⁰ Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Asmuo>.

vieta; vaiko gimimo vieta; vaiko gimimo data ir laikas; vaiko lytis; vaiko kūno masė³¹. Pažymėjime įrašyti duomenys negali būti sutampantys su kito naujagimio pažymėjimo duomenimis. Būtent įrašytų duomenų skirtingumas leidžia atskirti naujagimį nuo kitų. Tačiau pažymėjime įrašomi tokie kūdikio duomenys, kurie galėjo būti realiai užfiksuoti, t. y. vaiko gimimo vieta, gimimo data ir laikas, kūdikio lytis ir svoris. Šie duomenys nėra niekaip susiję su kūdikio unikaliomis savybėmis. Galima teigti, kad tokie duomenys yra preliminarūs ir reikšmingi tik kūdikio gimimo registracijos faktui patvirtinti. Šiuo atveju tėvai nuo vaiko gimimo dienos turi prievolę per tris mėnesius kreiptis į civilinės metrikacijos skyrių dėl naujagimio registracijos³². Kai gimimas užregistruojamas, asmens egzistavimo faktas pripažįstamas ir patvirtinamas teisinėje sistemoje. Kitaip tariant, atsiranda asmens teisinė tapatybė, kuri užtikrina, kad asmenys būtų pripažįstami pagal įstatymus ir galėtų naudotis jiems priklausančiomis teisėmis³³. Iš čia svarbu paminėti, kad teisinė asmens tapatybė apima asmeninę tapatybę ir užtikrina asmeninės tapatybės apsaugą. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatyme numatyta vardo ir pavardės pakeitimo registravimo tvarka³⁴. Atitinkamai toks įstatyminis reglamentavimas patvirtina, kad asmenims yra leidžiama suderinti savo asmeninę tapatybę su teisine. Tačiau svarbu tai, kad asmens teisė į tapatybę pažeidžiama, jei bet kuris iš asmenį skiriančių elementų yra naudojamas be leidimo ir nesuderinamas su tapatybe, kurią asmuo nori perteikti³⁵. Šiuo požiūriu būtina įžvelgti skirtumą, kad asmeninė tapatybė reiškiasi konkrečių savybių elementais, skiriančiais patį individą, o teisinė asmens tapatybė siejama su asmens kaip atskiro subjekto pripažinimu. Autorės nuomone, asmens tapatybė yra objektyvių ir subjektyvių asmens savybių visuma. Būtent objektyvios asmens savybės yra išoriškai matomos, todėl tam, kad asmuo būtų išskiriamas iš kitų, yra naudojami identifikatoriai. Patys savaime identifikatoriai yra duomenų taškai. Tačiau kai duomenų taškai yra susiję su konkrečiu asmeniu ir padeda jį atpažinti, tada jie pripažįstami asmens duomenimis. Taigi, asmens tapatybė siejama su unikaliomis subjekto savybėmis, kurių pasireiškimą išorėje atspindi asmens duomenys. Tuo tarpu asmens teisė į tapatybę atsiranda nuo žmogaus kaip subjekto egzistavimo pripažinimo.

2. Asmens duomenų samprata ir ryšys su nuosavybės teise

Kaip žinoma, asmens tapatybė yra nustatoma pagal asmens duomenis. Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatyme³⁶ asmens duomenys apibrėžiami kaip bet kuri informacija, susijusi su fiziniu asmeniu – duomenų subjektu, kurio tapatybė yra žinoma arba gali būti tiesiogiai ar netiesiogiai nustatyta pasinaudojant tokiais duomenimis kaip asmens kodas, vienas ar keli asmeniui būdingi fizinio,

³¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 1400 „Dėl Vaiko gimimo pažymėjimo sudarymo ir išdavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. TAR, 2016, 28508.

³² vgn.lt (2024-06-10). *Gimus naujagimiui* [interaktyvus]. <https://www.vgn.lt/vaiko-gimimo-iregistravimas-bei-jogyvenamosios-vietos-deklaravimas/>.

³³ undp.org (2023-10-25). *Legal identity and data protection in modern societies*. [interaktyvus]. <https://www.undp.org/blog/legal-identity-and-data-protection-modern-societies>.

³⁴ Lietuvos Respublikos civilinės būklės aktų registravimo įstatymas. 2015 m. gruodžio 3 d. Nr. XII-2111. TAR, 2015, 19697.

³⁵ ANDRADE, N. N. G. de. (2011). Data protection, privacy and identity: Distinguishing concepts and articulating rights. In: FISCHER-HÜBNER, S.; DUQUENOY, P.; HANSEN, M.; LEENES, R.; ZHANG, G. (Eds.). *Privacy and identity management for life: 6th IFIP WG PrimeLife international summer school, Helsingborg, Sweden, August 2010, revised selected papers*. Springer, 352, 90–107.

³⁶ Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. 1996 m. birželio 11 d. Nr. I-1374. *Valstybės žinios*, 1996, 63-1479.

fiziologinio, psichologinio, ekonominio, kultūrinio ar socialinio pobūdžio ypatumai. Pagal šią sampratą tiesioginis asmens tapatybės nustatymas siejamas su unikaliais asmens duomenų rinkiniais, pagal kuriuos asmuo gali būti išskiriamas iš kitų. Vienas iš dažniausiai taikomų tiesioginių identifikatorių yra asmens vardas, tačiau vien asmens vardo kaip identifikatoriaus nepakanka, kad asmens tapatybė galėtų būti nustatyta. Asmens vardas turi būti derinamas su kitais identifikatoriais, pavyzdžiui, gimimo data, tėvų vardais, adresu ar veido nuotrauka. Toks unikalus asmens duomenų rinkinys padeda tiesiogiai nustatyti asmenį ir nesusipainioti jo su bendravardžiais³⁷. Reikia pažymėti, kad tiesioginiai identifikatoriai yra informacijos fragmentai, kurie naudojami tiesiogiai identifikuoti asmenį. Šie identifikatoriai yra unikalus konkrečiam asmeniui ir gali suteikti tiesioginę prieigą prie jo asmeninės informacijos. Tačiau viena iš pagrindinių rizikų, susijusi su tiesioginiu asmens tapatybės identifikavimu, – asmens tapatybės pasisavinimas. Pažeidėjas, turėdamas prieigą prie kito asmens tiesioginių identifikatorių, gali pasinaudoti kito asmens tapatybe ir prisijungti prie konfidencialių paskyrų³⁸. Tuo tarpu netiesioginiam asmens tapatybės nustatymui yra naudojami netiesioginiai identifikatoriai, kurie kartu su kita informacija gali netiesiogiai identifikuoti asmenį. Skirtingai nuo tiesioginių asmens tapatybės identifikatorių, netiesioginiai identifikatoriai iš karto nenustato asmens tapatybės, tačiau, sujungus juos su kita informacija, pavyzdžiui, asmens amžiumi ar lytimi, galima identifikuoti asmenį³⁹. Vienas iš pavyzdžių, atskleidžiančių netiesioginį asmens tapatybės nustatymą, – automobilio valstybinis numeris, kuris yra netiesioginis identifikatorius. Policija, žinodama automobilio valstybinį numerį, gali susieti jį su kitais duomenimis ir tokiu būdu nustatyti transporto priemonės savininką. Netiesioginiai identifikatoriai taip pat gali būti asmens amžius ir buvimo vieta. Nors šie duomenys patys savaime negali atskleisti konkretaus asmens tapatybės, bet sujungti su kita informacija, pavyzdžiui, pomėgiais ar profesija, jie padeda susiaurinti galimybes ir potencialiai identifikuoti konkretų asmenį⁴⁰. Šiuo požiūriu tiek tiesioginiai, tiek netiesioginiai identifikatoriai padeda identifikuoti asmenį, todėl abiejų tipų identifikatorių tinkama apsauga ir naudojimas gali padėti išvengti su asmens tapatybės pasisavinimu susijusių rizikų.

Šiame straipsnyje aktualu įvertinti, ar asmens duomenys gali būti nuosavybės teisės objektas. Būtent nuo to priklausys, ar asmens duomenų pasisavinimas pažeidžia nuosavybės teisę. Analizuojant asmens duomenų ir nuosavybės teisės ryšį labai svarbu išsiaiškinti, kaip suprantama nuosavybės teisė. Pirmiausia reikia paminėti, kad nėra vienos nuosavybės teisės sąvokos. Senovės Romoje nuosavybės teisė buvo siejama su materialiais objektais, t. y. prekėmis. Dabartiniu laikotarpiu pastebima, kad klasikinė materialios nuosavybės teisės samprata nėra tinkama. Būtent dėl to kilo diskusija, kaip prisitaikyti prie naujų iššūkių ir išplėsti nuosavybės teisę nuo materialių objektų iki nematerialių. Per pastaruosius du šimtmečius buvo sukurta nauja nuosavybės teorija, pagal kurią patentai, autorių teisės, prekių ženklai buvo pripažįstami nuosavybės teisės objektais⁴¹. Akivaizdu, kad toks nuosavybės teisės išplėtimas lėmė, jog ši teisė taikoma ne tik materialiams, bet ir nematerialiems objektams. Reikia pažymėti, kad nuosavybės teisės objektų reglamentavimas skirtingose jurisdikcijose nėra vienodas; vienoje valstybėje tas pats daiktas gali būti laikomas nuosavybės teisės objektu, o kitoje – ne. Pavyzdžiui, virtualusis turtas, kaip nuosavybės teisės objektas, pripažįstamas Kinijoje, tačiau Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Eu-

³⁷ ERDOS, D. (2022). Identification in personal data: Authenticating the meaning and reach of another broad concept in EU data protection law. *Computer Law & Security Review*, 46, 105721.

³⁸ issi.org.uk (2024). *Direct Identifier and Indirect Identifier in Data Privacy* [interaktyvus]. <https://www.issi.org.uk/2024/02/02/direct-identifier-and-indirect-identifier-in-data-privacy/>

³⁹ *Ten pat.*

⁴⁰ gdpr.eu (n.d.). *What is considered personal data under the EU GDPR?* [interaktyvus]. <https://gdpr.eu/eu-gdpr-personal-data/>.

⁴¹ STEPANOV, Ivan (2019). Introducing a property right over data in the EU: The data procedur's right – an evaluation. *International Review of Law, Computers & Technology*, 34(1), 65–86.

ropoje – ne. Viena valstybė gali nepripažinti nuosavybės teisės į asmens kūno dalį, o kita valstybė gali. Toks aiškinimas pagrindžia, kad nuosavybės teisė yra formuojama pagal valstybės politinę aplinką⁴².

Šiuo požiūriu reikėtų atskleisti, kaip nuosavybės teisė suprantama Europos Sąjungoje. Kiekviena Europos Sąjungos valstybė narė savarankiškai nustato nuosavybės teisės taikymo sritį ir apimtį. Iš dalies nacionaliniai nuosavybės teisių skirtumai yra susiję su kontinentinės ir bendrosios teisės sistemų atskyrimu⁴³. Reikia pažymėti, kad kontinentinės teisės sistemos valstybėse nuosavybės teisei būdingas absoliutumas, kuris reiškiasi savininkui priklausančio daikto naudojimu, disponavimu ir atskyrimu⁴⁴. Pagal tokią nuosavybės teisės sampratą, savininkas turi absoliučią valdžią savo daiktui⁴⁵. Teigti, kad X turi nuosavybės teisę į namą šalyje, kurioje galioja kontinentinė teisės sistema, reikštų, jog X turi visišką nuosavybės teisę į savo namą, t. y. su tam tikrais apribojimais gali valdyti, naudotis namu, gyventi jame pats arba išnuomoti, ir galiausiai parduoti ar kitaip perleisti⁴⁶. Be kita ko, paminėtina, kad kontinentinės teisės sistemos valstybėse nuosavybės teisei yra taikomas *numerus clausus* principas. Šis principas reiškia, kad nuosavybės teisių skaičius ir turinys yra riboti, o šių teisių sukūrimo, perdavimo ir panaikinimo būdas yra nustatytas įstatymu⁴⁷. Nuosavybės teisių sąrašą gali išplėsti tik įstatymų leidėjas⁴⁸. Tuo tarpu bendrosios teisės sistemos valstybėse nuosavybės teisei yra būdingas lankstesnis *numerus clausus* principo taikymas. Nuosavybės teisės sąvoka teisės aktuose nėra apibrėžta. Šiuo požiūriu, jei yra politinė valia šią sąvoką keisti ir toks keitimas atitinka esamus jurisdikcijos poreikius, nėra nieko, kas – nuosavybės – pobūdžio atžvilgiu trukdytų ją keisti, įtraukiant asmens duomenis kaip vieną iš nuosavybės teisės objektų⁴⁹.

Skirtingai nei kontinentinės teisės sistemos valstybėse, bendrosios teisės sistemoje nuosavybės teisei nėra būdingas absoliutumo požymis. Šio tipo sistemos valstybėse nuosavybės teisei įprastas suskaidymo požymis. Suskaidymas reiškia, kad nuosavybės teisė yra tarsi „teisių paketas“. Kitaip tariant, visas paketas reiškia visišką nuosavybę, o kiekviena paketo dalis apima: teisę naudotis; teisę gauti pajamas; teisę apriboti kitų naudojimą ir pan. Be to, nuosavybės teisę į konkretų daiktą gali turėti daugiau nei vienas asmuo. Toks nuosavybės teisės suskaidymo reiškinys suteikia lankstumo, nes suteikia galimybę perduoti konkretų objektą išlaikant pirminio savininko kontrolę tam objektui⁵⁰. Šiuo požiūriu bendrosios teisės sistemos valstybėse nuosavybės teisės į asmens duomenis suteikimas yra gerokai lankstesnis.

Lietuvos teisės sistemoje nuosavybės teisė apibrėžiama kaip teisė savo nuožiūra, nepažeidžiant įstatymų ir kitų asmenų teisių ir interesų, valdyti, naudoti nuosavybės teisės objektą ir juo disponuoti⁵¹.

⁴² PURTOVA, Nadezhda (2011). Property in personal data: Second life of an old idea in the age of cloud computing, chain informatisation, and ambient intelligence. In: GUTWIRTH, S.; POULLET, Y.; De HERT, P.; LEENES, R. F. (eds). *Computers, Privacy and Data Protection: An Element of Choice*, 39–64.

⁴³ PURTOVA, Nadezhda (2011). *Property rights in personal data: A European perspective*. Doctoral dissertation, Tilburg University. Oisterwijk: Uitgeverij BOXPress.

⁴⁴ Van ERP, Sjeff (2008). Security interests: A secure start for the development of European property law. *ZERP Diskussionspapier*. Zentrum Für Europäische Rechtspolitik an der Universität Bremen.

⁴⁵ PURTOVA, Nadezhda (2011). *Property rights in personal data: A European perspective*. Doctoral dissertation, Tilburg University. Oisterwijk: Uitgeverij BOXPress.

⁴⁶ PURTOVA, Nadezhda (2011). Property in personal data: Second life of an old idea in the age of cloud computing, chain informatisation, and ambient intelligence. In: GUTWIRTH, S.; POULLET, Y.; De HERT, P.; LEENES, R. F. (eds). *Computers, Privacy and Data Protection: An Element of Choice*, 39–64.

⁴⁷ Van ERP, Sjeff (2009). From classical to modern European property law. In: *Essays in Honour of Konstantinos D. Kerameus/Festschrift für Konstantinos D. Kerameus*, I, 1517–1533.

⁴⁸ VAN ERP, Sjeff (2008). Security interests: A secure start for the development of European property law. *ZERP-Diskussionspapier*. Zentrum Für Europäische Rechtspolitik an der Universität Bremen.

⁴⁹ PURTOVA, Nadezhda (2011). *Property rights in personal data: A European perspective*. Doctoral dissertation, Tilburg University. Oisterwijk: Uitgeverij BOXPress.

⁵⁰ Ten pat.

⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. 2000 m. liepos 18 d. Nr. VIII-1864. *Valstybės žinios*, 2000, 74-2262.

Šio apibrėžimo turinį sudaro trys veiksmažodžiai: valdyti, naudoti ir disponuoti. Atitinkamai, galėjimas atlikti šiuos tris veiksmus pagrindžia, kad asmuo turi nuosavybę. Iš čia galima išvelti kontinentinės teisės tradicijos įtaką, kuri griežtai apibrėžia nuosavybės teisės turinį. Be kita ko, galiojančiame Civiliniame kodekse įtvirtinta, kad nuosavybės teisės objektu gali būti daiktai ir kitas turtas⁵². Kyla klausimas, kas, įstatymų leidėjo manymu, yra laikoma *kitu turtu*. Neapsiribojant vien statine normos apibrėžtimi, sąvoka „turtas“ reiškia daiktus, turtines teises ir turtines pareigas⁵³. Akivaizdu, kad asmens duomenys nėra priskirtini daiktų kategorijai, nes jie neturi daiktams būdingų fizinių parametrų. Pereinant prie turtinių teisių sąvokos reikia pažymėti, kad turtinė teisė turi objektą (daiktą ar kito asmens veiksmą), antra, ji pati yra objektas, kuris kažkam priklauso. Tačiau reikia atkreipti dėmesį, kad turtinės teisės atveju nuosavybės objektu yra vadinamas bekūnis daiktas – *res incorporales*. Būtent, kaip bekūnis daiktas, pati turtinė teisė, o ne jos objektas tampa asmens turtinio aktyvo dalimi ir gali būti perduota. Turtinė teisė „sudaiktėja“, kai šią teisę galima atskirti nuo jos pačios objekto. Tik tada turtinė teisė gali tapti civilinių teisių objektu⁵⁴. Civiliniame kodekse yra skiriamos šios turtinės teisės: daiktinės teisės, prievolinės teisės ir teisės, atsirandančios iš intelektinės veiklos rezultatų. Savo esme asmens duomenys daugiausiai panašumų turi su intelektinės veiklos rezultatais. Pirmiausia intelektinės veiklos rezultatai yra dualistinio pobūdžio ir skirstomi į turtines ir neturtines teises. Neturtinės teisės – tai teisės, kurios yra nematerialaus pobūdžio (teisė reikalauti pripažinti kūrinio autorystę, teisė nesutikti su kūrinio pakeitimu, kuris gali pakenkti autoriaus reputacijai) ir priklauso tik autoriui. Tuo tarpu turtinės teisės (teisė naudoti, teisė viešai atlikti) yra ekonominio pobūdžio ir jas autorius gali perleisti kitiems asmenims⁵⁵. Kaip ir intelektinės veiklos rezultatai asmens duomenys yra nematerialaus pobūdžio ir savaime yra vertingi, nes jiems yra būdingas unikalumas. Be kita ko, asmens duomenys, kaip ir intelektinės nuosavybės objektai, nėra perleidžiami, o perleidžiamos turtinės teisės į juos. Šiuo atveju svarbu suprasti, kad pirminis subjektas yra fizinis asmuo – duomenų subjektas, turintis neatimamas teises į duomenis (teisę susipažinti su duomenimis, teisę būti pamirštam, teisę riboti duomenų tvarkymą). Akivaizdu, kad pagal Lietuvoje galiojančią teisinę reguliavimą, asmens duomenys, nors ir nėra nuosavybės teisės objektas, tačiau savo esme jie panašūs į intelektinės veiklos rezultatus.

Iš pažiūros Europos Sąjungos duomenų apsaugos teisės aktais numatyta asmens duomenų apsauga gali turėti tam tikrų požymių, atitinkančių nuosavybės teisę į asmens duomenis. Būtent dėl to tarp skirtingų teisės mokslininkų vyrauja nuomonė, kad Europos Sąjungos bendrajame duomenų apsaugos reglamente, nors ir netiesiogiai, asmens duomenys yra prilyginami nuosavybės teisės objektui. Jacob M. Victor teigia, kad pagal Europos Sąjungos bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą asmenys turi neatimamą teisę į savo asmens duomenis. Toks teiginys yra suderinamas su tuo, kad duomenų subjektui yra suteikiama nuosavybės teisė į asmens duomenis. Tačiau vien tai, kad taisyklės dėl sutikimo ir kitų duomenų subjektų teisių suteikia duomenų subjektams savo asmens duomenų kontrolę, nesudaro pagrindo, jog duomenų subjektas turi galutinę numatytą teisę į tuos duomenis⁵⁶. Tam tikrais atvejais duomenų subjekto prašymas ištrinti asmens duomenis gali būti atmestas, jei yra

⁵² Ten pat.

⁵³ MIKELĖNAS, Valentinas et al. (2001). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia.

⁵⁴ FEDOSIUK, Oleg (2008). Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir išvaistymo samprata. *Jurisprudencija*, 11(113), 72–83.

⁵⁵ STERLING, Adrian (1998). *World copyright law: protection of authors' works, performances, phonograms, films, videos, broadcasts, and published editions in national, international, and regional law*. London: Sweet & Maxwell.

⁵⁶ VICTOR, Jacob M. (2013). The EU General Data Protection Regulation: Toward a property regime for protecting data privacy. *Yale Law Journal*, 123(2), 513–580, cited from PEARCE, Henry (2018). *Personality, property and other provocations exploring the conceptual muddle of data protection rights under EU law*. University of Hertfordshire.

teisinė prievolė tuos duomenis saugoti, taip pat gali būti atsisakyta pateikti asmens duomenų kopijas, jei atitinkamose rinkmenose yra ir kito asmens duomenys⁵⁷. Būtent tokios aplinkybės pagrindžia, kad duomenų subjekto teisė asmens duomenų atžvilgiu nėra absoliuti. Kitas argumentas, kuris, anot Jacobo M. Victorio, patvirtina nuosavybės teisę, yra asmens duomenų prilyginimas prekei. Ši mokslininko pozicija nėra visai pagrįsta, nes asmens duomenų prilyginimas prekei būtų nesuderinamas su Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 8 straipsniu. Europos Sąjungos duomenų apsaugos valdyba pažymėjo, kad duomenų apsauga yra pagrindinė teisė, garantuojama Chartijos 8 straipsniu, ir atsižvelgdama į tai, kad vienas iš pagrindinių Europos Sąjungos bendrojo duomenų apsaugos reglamento tikslų yra suteikti duomenų subjektams galimybę kontroliuoti su jais susijusius asmens duomenis, Europos Sąjungos duomenų apsaugos valdyba pakartoja, kad asmens duomenys negali būti laikomi preke. Ši nuostata svarbi dėl to, kad net jei duomenų subjektas gali sutikti su savo asmens duomenų tvarkymu, jis negali atsisakyti pagrindinių teisių⁵⁸. Be kita ko, jei asmens duomenys būtų pripažinti nuosavybės teisės objektu, jiems galiotų nuosavybės teisei būdingas *erga omnes* principas. Tokiu atveju duomenų subjektui būtų neįmanoma susigrąžinti visų jo duomenų iš trečiųjų šalių, nes dėl duomenims būdingo specifiškumo tokių duomenų kopijų gali būti labai daug⁵⁹. Autorės nuomone, nuosavybės teisės į asmens duomenis suteikimas prieštarautų kontinentinės teisės tradicijai. Tačiau, atsižvelgiant į visuomenės pokyčius, griežtas tradicijų laikymasis gali sukelti neigiamų padarinių, todėl ateityje verta apsvarstyti dėl nuosavybės teisės į asmens duomenis suteikimo. Taigi, skirtingose teisės sistemose nuosavybės teisė skiriasi. Europos Sąjungos teisei būdingas griežtas kontinentinės teisės tradicijos laikymasis, todėl nuosavybės teisės į asmens duomenis suteikimas būtų nesuderinamas su šios tradicijos principais. Lietuva yra kontinentinės teisės tradicijos valstybė, todėl nors ir yra pastebimas asmens duomenų panašumas su intelektinės veiklos rezultatais vis tiek asmens duomenys nėra pripažįstami nuosavybės teisės objektu.

Išvados

1. Asmens tapatybė – unikalių asmens savybių visuma, skirianti asmenį iš kitų. Pati asmens tapatybė yra skiriama į dvi dalis: subjektyvioji asmens tapatybė ir objektyvioji asmens tapatybė. Subjektyvioji asmens tapatybė siejama su asmens vidinėmis savybėmis, kurios objektyvioje tikrovėje nėra matomos. Tuo tarpu objektyvioji asmens tapatybė pasireiškia objektyvioje tikrovėje ir patvirtina asmens unikalumą. Kiekvienas asmuo turi savo asmeninę tapatybę, kuri išskiria patį asmenį ir yra būdinga tik jam. Pati asmens teisė į tapatybę yra išvestinė teisė, kuri atsiranda iš teisės į gyvybę. Tačiau, skirtingai nei teisė į gyvybę, kuri atsiranda su žmogaus gimimu, asmens teisė į tapatybę įgyjama, kai kūdikio gimimo faktas užregistruojamas.
2. Kontinentinės teisės sistemos valstybėse nuosavybės teisėje taikomas *numerus clausus* principas. Pagal šį principą nuosavybės teisė yra reguliuojama įstatymų leidėjo, todėl šios teisės keitimas galimas tik tada, jei atitinka įstatymų leidėjo valią. Šios tradicijos valstybėse nuosavybės teisę į konkretų objektą turi tik vienas savininkas ir tik jis gali tą objektą valdyti, naudoti ir jį atskirti.

⁵⁷ What is data ownership, and does it still matter under EU data law? An exploration of traditional concepts of data ownership, and of the expected impact of the Data Act (2024). *European Data Portal* [interaktyvus]. <https://data.europa.eu/sites/default/files/report/What%20is%20data%20ownership%2C%20and%20does%20it%20still%20matter%20under%20EU%20data%20law.pdf>.

⁵⁸ Ten pat.

⁵⁹ PURTOVA, Nadezhda (2011). *Property rights in personal data: A European perspective*. Doctoral dissertation, Tilburg University. Oisterwijk: Uitgeverij BOXPress.

Tuo tarpu bendrosios teisės sistemos valstybėse nuosavybės teisei būdingas suskaidymo požymis, pasireiškiantis objekto suskirstymu į konkrečias dalis ir į jas suteikiantis tam tikras teises. Asmenys gali turėti teisę į tam tikrą objekto dalį, todėl, skirtingai nei kontinentinės teisės valstybėse, nuosavybės teisė gali priklausyti ir keliems savininkams.

3. Europos Sąjungos valstybės priklauso kontinentinės teisės tradicijai. Nors Europos Sąjungos bendrajame duomenų apsaugos reglamente numatyta asmens duomenų apsauga turi panašumų su nuosavybės teisės į asmens duomenis suteikimu, visgi pats asmens duomenų pobūdis nėra suderinamas su absoliutumo principu. Tiek absoliutumo principas, tiek ir *numerus clausus* principas yra būdingi kontinentinės teisės sistemai, kuria remiasi Europos Sąjungos valstybės narės. Atsižvelgiant į tai, kad valstybių narių teisės aktai yra suformuoti remiantis kontinentinės teisės tradicija, asmens duomenų pripažinimas nuosavybės teisės objektu nėra galimas. Lietuvos teisės sistemoje asmens duomenys daugiausia panašumų turi su intelektinės veiklos rezultatais. Tačiau Lietuvos teisės sistema taip pat suformuota laikantis kontinentinės teisės tradicijos, o tai sudaro sunkumų pripažįstant asmens duomenis nuosavybės teisės objektu.

Literatūra

Teisės aktai

Europos Sąjungos teisės aktai

Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija (1989). *Valstybės žinios*, 1995, 60-1501.

Europos Parlamento ir Tarybos 2016 m. balandžio 27 d. reglamentas (ES) Nr. 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo. *OL L* 119, 2016, 1–88.

Lietuvos Respublikos teisės aktai

Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*, 1992, 33-1014.

Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*, 2000, 74-2262.

Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1996, 63-1479.

Lietuvos Respublikos pagalbinio apvaisinimo įstatymas. *TAR*, 2016, 23713.

Specialioji literatūra

ANDRADE, Norberto Nuno Gomes de (2011). Data protection, privacy and identity: Distinguishing concepts and articulating rights. In: Fischer-Hübner, Simone, Duquenoy, Penny, Hansen, Marit, Leenes, Ronald and ZHANG, Ge (eds.) (2011). *Privacy and Identity Management for Life. Privacy and Identity 2010. IFIP Advances in Information and Communication Technology*, 352, Springer, Berlin, Heidelberg, 90–107. https://doi.org/10.1007/978-3-642-20769-3_8

ERDOS, David (2022). Identification in personal data: Authenticating the meaning and reach of another broad concept in EU data protection law. *Computer Law & Security Review*, 46, 105721. <https://doi.org/10.1016/j.clsr.2022.105721>.

ERICSON, Mona; KJELLANDER, Björn (2018). The temporal becoming self–towards a Ricoeurian conceptualization of identity. *Scandinavian Journal of Management*, 34(2), 205–214. <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2018.02.002>.

FEDOSIUK, Oleg (2008). Patikėtos svetimos turtinės teisės pasisavinimo ir išvaistymo samprata. *Jurisprudencija*, 11(113), 72–83.

GEORGE, Robert; TOLLEFSEN Christopher Embryo (2008). A Defense of Human Life. *The American Journal of Bioethics*, 8(12), 65–68.

GUTWIRTH, Serge (2008). Beyond identity? *Identity in the Information Society*, 1, 123–133.

HINRICHS, Onntje (2024). Why Your Data is not Your Property (and Why You Still End Up Paying With It)? *Opinio Juris in Comparatione*, [interaktyvus]. https://www.opiniojurisincomparatione.org/wp-content/uploads/2024/12/13.Hinrichs-Opinio_Template-contributo_rev-Hinrichs-1.pdf

MARSHALL, Jill (2014). *Human Rights Law and Personal Identity*. New York: Routledge.

- MEZIANE Soumia; MEBITIL Nawal (2024). Narrative Identity Through a Ricoeurian Lens. *Évaluation*, 4(12), 187–196. <https://doi.org/10.60632/ziglobitha.n012.13.vol.4.2024>
- MIKELĖNAS, Valentinas et al. (2001). *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga*. Vilnius: Justitia.
- MOLINARO, Domenic (2025). What is biometrics? [interaktyvus]. <https://www.avast.com/c-what-is-biometric-data>
- PEARCE, Henry (2018). *Personality, property and other provocations exploring the conceptual muddle of data protection rights under EU law*. Hatfield: University of Hertfordshire.
- PEČETAUSKAS, Benas (2022). Ar baudžiamosios atsakomybės taikymas motinai už gimusio gyvybingo naujagimio sveikatos sutrikdymą, kai neteisėti veiksmai, sukėlę padarinius sveikatai, atlikti vaisiui esant įsčiose, nepažeidžia jos teisių į privatų gyvenimą? *Teisės apžvalga*, 2(26), 161–185.
- PURTOVA, Nadezhda (2011). Property in personal data: Second life of an old idea in the age of cloud computing, chain informatisation, and ambient intelligence. In: Gutwirth, Serge, Pouillet, Yves, De Hert, Paul, and LEENES, Ronald (eds.) (2011). *Computers, Privacy and Data Protection: an Element of Choice*. Springer, Dordrecht, 39–64.
- PURTOVA, Nadezhda (2011). *Property rights in personal data: A European perspective*. Doctoral dissertation, Tilburg University. Oisterwijk: Uitgeverij BOXPress.
- RICOEUR, Paul (1992). *Oneself as Another*. Trans. K. Blamey. Chicago: The University of Chicago Press.
- STEPAVOV, Ivan (2019). Introducing a property right over data in the EU: The data procedur's right – an evaluation. *International Review of Law, Computers & Technology*, 34(1), 65–86. <https://doi.org/10.1080/13600869.2019.1631621>.
- STERLING, Adrian (1998). *World copyright law: protection of authors' works, performances, phonograms, films, videos, broadcasts, and published editions in national, international, and regional law*. London: Sweet & Maxwell.
- STIEGLER, Bernard (1998). *Technics and Time, I: The Fault of Epimetheus*. Stanford, California: Stanford University Press, 1998.
- VAN ERP, Sjeff (2008). *Security interests: A secure start for the development of European property law*. Bremen: ZERP-Diskussionspapier. Zentrum Für Europäische Rechtspolitik an der Universität Bremen.
- Van ERP, Sjeff (2009). From classical to modern European property law. In: *Essays in Honour of Konstantinos D. Kerameus/Festschrift für Konstantinos D. Kerameus*, I. Ant. A. Sakkoulas/Bruylant, 1517–1533.
- VICTOR, Jacob M. (2013). The EU General Data Protection Regulation: Toward a property regime for protecting data privacy. *Yale Law Journal*, 123 (2), 513–528.
- VRIES, de Katja (2010). Identity, profiling algorithms and a world of ambient intelligence. *Ethics and Information Technology*, 12, 71–85. <https://doi.org/10.1007/s10676-009-9215-9>.
- WANG, Jimin (2024). Theory of memory in the thought of Bernard Stiegler and its educational implication. *Journal of Computing and Electronic Information Management*, 14(1), 51–54. <https://doi.org/10.54097/uc8lvnbx>

Teismų praktika

Tarptautinė teismų praktika

- Paton prieš Jungtinę Karalystę* [EŽTT], Nr. 8416/78 [1980-05-13] ECLI:ECHR:1980:0513DEC000841678.
- Vo prieš Prancūziją* [EŽTT], Nr. 53924/00, [2004-07-08] ECLI:CE:ECHR:2004:0708JUD005392400.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-1-942/2021.
- Klaipėdos apygardos teismo 2012 m. kovo 30 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-79-106-2012.

Kiti šaltiniai

- Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Asmuo>
- Lietuvių kalbos žodynas [interaktyvus]. <https://www.lietuviuzodynas.lt/zodynas/Tapatybe>
- Opiq.lt. *Mejozé* [interaktyvus]. <https://www.opiq.lt/kit/23/chapter/909>
- vgn.lt. *Gimus naujagimiui* [interaktyvus]. <https://www.vgn.lt/vaiko-gimimo-iregistravimas-bei-jo-gyvenamosios-vietos-deklaravimas/>
- undp.org. *Legal identity and data protection in modern societies* [interaktyvus]. <https://www.undp.org/blog/legal-identity-and-data-protection-modern-societies>

isss.org.uk. *Direct Identifier and Indirect Identifier in Data Privacy* [interaktyvus]. <https://www.isss.org.uk/2024/02/02/direct-identifier-and-indirect-identifier-in-data-privacy/>

gdpr.eu (n.d.). *What is considered personal data under the EU GDPR?* [interaktyvus]. <https://gdpr.eu/eu-gdpr-personal-data/>

What is data ownership, and does it still matter under EU data law? An exploration of traditional concepts of data ownership, and of the expected impact of the Data Act. *European Data Portal* [interaktyvus]. <https://data.europa.eu>.

Gerda Klimaitė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros doktorantė. Pagrindinės mokslinių interesų ir tyrimų sritys – baudžiamoji teisė, baudžiamoji politika, asmens tapatybės vagystės. Rengiamos disertacijos pavadinimas: „Asmens tapatybės pasisavinimo baudžiamieji teisiniai ir baudžiamosios politikos aspektai“.

Gerda Klimaitė is a PhD student at the Department of Criminal Justice, Vilnius University Faculty of Law. Her main areas of scientific interest and research involve criminal law, criminal policy, and identity theft. The title of her doctoral project is “*The Legal and Policy Dimensions of Identity Theft in the Realm of Criminal Justice*”.